

Pismena priprema za realizaciju nastavnog časa iz bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti

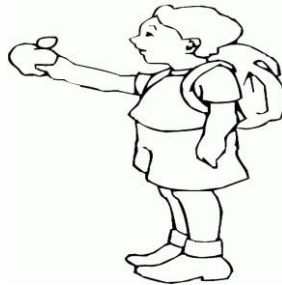
Oblast: Kako izabrana pripovijetka Šukrije Pandže može doprinijeti postizanju ishoda nastave književnosti?

Rad na književnom tekstu

„Ruka na kosi“

Šukrija Pandžo

Crteži postavljeni na tabli pomoću magneta:

Razred: VII (sedmi)

Nastavnik: Ena Tursum

Nastavna oblast: književnost

Nastavna jedinica: **Šukrija Pandžo „ Ruka na kosi“ (pripovijetka)**

Tip časa : usvajanje novih znanja

PRIJE OBRADE NASTAVNE JEDINICE

MOTIVACIJA

Ova nastavna jedinica je značajna zbog:

- razvijanja ljubavi prema knjizi kao najljepšem izvoru pisane riječi;
- razvijanja ljubavi prema majci i uspomena na nju;
- izgrađivanje pozitivnih osobina ličnosti;
- razumijevanje djetinjstva kao faze u odrastanju čovjeka;
- prihvatanje i razumijevanje ljudskog ponašanja u teškim trenucima.

CILJEVI

- upoznavanje sa bosanskohercegovačkim književnikom;
- osposobljavanje učenika za usvajanje novih saznanja;
- razvijanje ljubavi prema književnosti i umjetnosti uopće;
- prepoznavanje i rad na elementima analize pripovijetke – uočavanje teme, kompozicije, osobina likova i njihovih psiholoških karakteristika;
- uočavanje i imenovanje pojedinosti (citata i drugih važnih dijelova) u priči;
- razvijanje timskog rada u učionici;
- bogaćenje rječnika(prepoznavanje novih i manje poznatih riječi) i njegovanje govorne kulture.

PREDUSLOVI

Za realizaciju ovog nastavnog časa učenici od ranije treba da poznaju:

- tri književna roda;
- elemente interpretacije;
- rad u paru;
- tehniku dvostruko vođeni dnevnik koju smo ranije radili kao jednu od metoda analize književnog teksta;
- tehniku oluja ideja, grozd metoda.

RESURSI

Tabla, kreda, crteži na tabli, magneti, listići sa likom i osobinama pisca, listići sa napravljenom tabelom za rad u paru, nastavni listići sa zadacima predviđenim za rad na drugom času, olovke, bojice, sveske, tekst pripovijetke „Ruka na kosi“ kopiran na papiru.

Nastavne metode i postupci: metoda pravljenja grozda, metoda oluja ideja, čitanje teksta metodom usmjerene mašte, metoda dvostruki dnevnik za analizu književnog teksta, metoda demonstriranja, heuristička metoda.

Oblici jezičke i socijalne komunikacije: frontalni rad, partnerski rad, igraonica-maštaonica, igraonica-pričaonica.

VRIJEME

- Za temeljnu i potpunu interpretaciju ove pripovijetke, neophodno je planirati dva časa.

Blok čas – 90'

E – 10' – motivacija (na tablu postavljamo crteže, učenici pretpostavljaju ko je na crtežima, na koga ih asociraju osobe na crtežima, pravimo grozd na crtežima pomoću metode oluja ideja (asocijacije), zaključuju da ćemo raditi književni tekst koji ima veze sa majkom i djetetom).

R – 30' – 1. kratki osvrt o biografiji književnika čiju priču analiziramo na dva časa; učenici dobijaju listiće sa piščevom biografijom koje lijepe u svoje sveske;
2. najava književnog teksta, čitanje teksta metodom usmjerene mašte;
3. psihološka pauza i kratka diskusija o pročitanoj tekstu, stvaranje prvog dojma i osjećaja nakon prvog čitanja priče; kroz diskusiju učenici otkrivaju naslov priče; pisanje naslova na tabli i podjela tekstova svakom učeniku; objašnjenje nepoznatih riječi ukoliko ih ima;
4. rad u paru – metodom *dvostruki dnevnik* učenici analiziraju priču;

R – 5' – nekoliko parova čita svoje dnevničke, a ostali učenici ih dopunjavaju ukoliko je to potrebno;

Nastavak na drugom času:

E – 5' – prisjetiti se šta smo to radili na prethodnom času;

R - 35' - učenici dobijaju nastavne listiće na kojima se nalaze zadaci (odrediti: temu priče, kompoziciju priče, pronaći stilske figure i metodom grozda opisati glavne likove u priči; listiće lijepe u sveske (partnerski rad); prezentacija pojedinih listića;

R - 5' – izvlačenje pouke iz priče i davanje domaće zadaće (ilustracija najboljeg / najzanimljivijeg momenta u priči).

Detaljna razrada strukture nastavnog časa:

Prvi čas:

Evokacija (motivacija, uvodni dio časa) – 10'

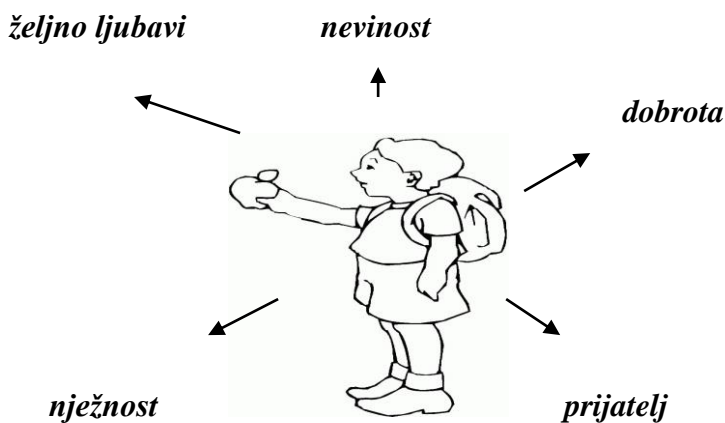
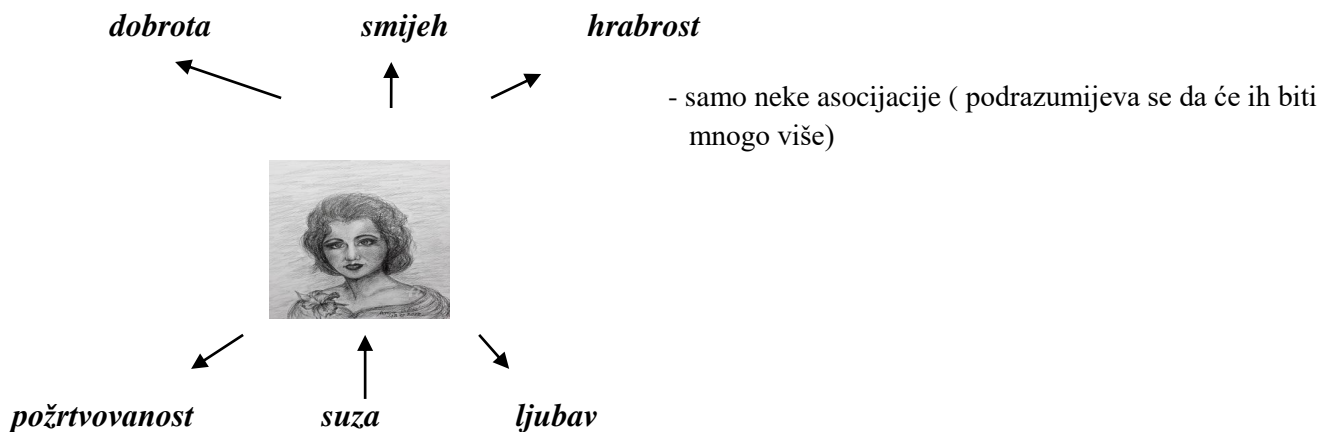
Dobro jutro! Danas ćemo raditi jednu veoma lijepu i zanimljivu nastavnu jedinicu. Nadam se da ćemo se lijepo zabaviti i naučiti nešto novo. Za početak ću vas zamoliti da u svoje sveske napišete školski rad kao što to uvijek i radite i da se naslonite i pažljivo gledate i slušate. Otkrivam učenicima crteže na tabli.

Koga vidite na prvom crtežu? (žena) Ko sve može biti ta žena? Mislim na nekoga vama bliskog, dragog, najdražeg i najvažnijeg u životu. (majka) Odlično! Na prvom crtežu se nalazi majka.

Pogledajte drugi crtež! Koga vidite? Ko pruža ruku prema majci? (dijete) Dobro!

Sada, gledajte u sliku majke, zamislite da je vaša majka i metodom **oluja ideja** (asocijacije) opišite svoju majku. Dakle, sve što vas asocira i prvo vam padne na pamet napišite kakva je vaša majka. To isto uradite i za sliku djeteta, to dijete možete biti vi.

Učenici nabrajaju asocijacije, a nastavnik piše na tabli sve što oni govore i tako pravimo grozd osobina o majci i djetetu i to metodom oluja ideja.

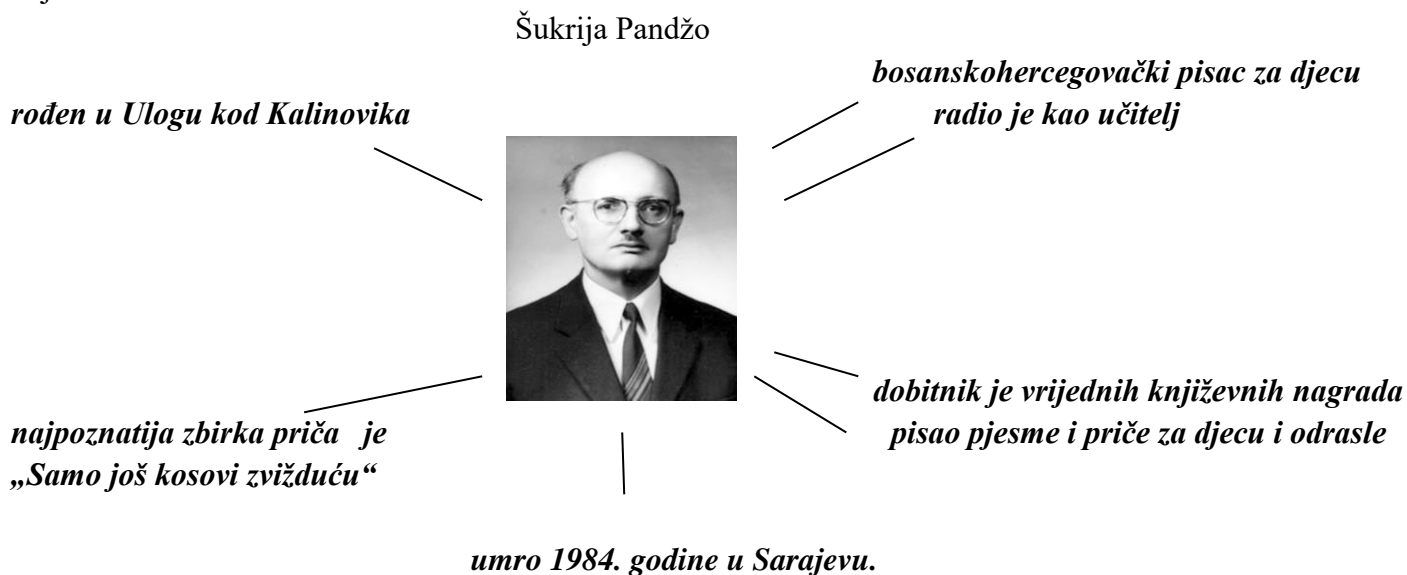
Dobro ste uradili ovaj zadatak, malo smo se zabavili i vjerujem da sad pretpostavljate šta ćemo to raditi na današnjem i idućem času.

Učenici su zaključili da radimo književnost i to književni tekst koji govori o majci i djetetu. Učenici su dobro zaključili, ali im nastavnik još uvijek ne govori o kojem je to književnom tekstu riječ.

Razumijevanje značenja (glavni dio časa) – 30'

Na ovom nastavnom času ćemo se upoznati sa jednom, novom pričom, dakle radit ćemo na tekstu koji je napisao Šukrija Pandžo.

Postavljam na tablu ilustraciju pisca, a zatim učenicima ponudim dodatne informacije o pomenutom književniku.

Ovo su bile osnovne informacije o piscu i sada ću vam podijeliti listiće sa piščevom slikom i biografijom koje ćete zalijepiti u svoje sveske. Sačekam nekoliko trenutaka da učenici zalijepe biografiju u sveske.

Primjećujete da vam još uvijek nisam otkrila naslov naše priče, ali zato znate čije djelo ćemo danas čitati i analizirati, a nakon prvog čitanja i kratkog razgovora vi ćete sami otkriti kako glasi naslov naše priče. Sada se lijepo naslonite na stolicu, udobno se smjestite i pažljivo slušajte.

Nastavnik čita tekst **metodom usmjerene mašte** (metoda u kojoj nastavnik čita tekst, a učenici zatvore oči, pažljivo slušaju i maštaju o onome što nastavnik čita i na taj način pamte sve što je bitno u priči, a nakon čitanja otvara se diskusija. U ovoj metodi učenici nemaju tekst ispred sebe.)

Nakon čitanja teksta, slijedi kratka diskusija o tekstu. Postavljam učenicima nekoliko pitanja na koja odgovaraju usmenim putem i iz odgovora učenici otkrivaju naslov priče.

O čemu se govori u ovoj priči? Kakav je utisak na vas ostavila ova priča? Ko je glavni lik ove priče i šta ste saznali o njemu nakon prvog čitanja? Šta je to što su učinili učiteljica i učitelj djevojčici što je podsjećalo na njenu majku koja je isto to često djevojčici znala uraditi? (milovali je po kosi) – jako bitan odgovor u kojem se nalazi naslov priče.

Kako biste vi onda dali naslov ovoj priči? Šta misle ostali?

Postepeno približavam učenike ka tome da sami pokušaju doći do naslova priče, a zatim naslov ćemo uredno napisati na tabli.

U nastavku časa učenici dobijaju iskopiran tekst koji će im pomoći u pismenoj analizi priče. Svaki učenik dobija tekst iako slijedi partnerski rad. Učenici rade u paru analizu **dvostruko vođeni dnevnik**. Učenici, također, dobijaju i listove sa tabelom za analizu teksta, a ispod tabele se nalaze nepoznate ili manje poznate riječi.

Nastavnik objašnjava učenicima zadatak. Sjede u paru i tako rade zadatak. Metoda **dvostruko vođeni dnevnik** je učenicima od ranije poznata, ali im ponavljam šta trebaju raditi koristeći tu metodu. Također, učenicima pročitam nepoznate riječi i pitam da li im je sve jasno vezano za zadatak i riječi.

Učenici partnerski počinju raditi na tekstu.

Tekst priče „Ruka na kosi“

Igrali smo se u bašti nedaleko od Timkine kuće. Ja, Seka i Timka. Pod velikom jabukom u hladu. Svaka je bila ponijela svoju lutku. I lutke su bile učenice i sjedile su u klupi koju smo mi napravili od sitnih grančica. A mi sve tri još nismo nikad sjele u klupu, jer još nismo bile pošle u školu. Ali ja sam tada bila učiteljica i učila lutke, pa onda je to bila Seka i najzad Timka. Niko nam nije smetao u igri. Pa ni vrapci koji su nešto među sobom razgovarali na jednoj visokoj grani jabuke.

Ali kad se kroz ogradu iznenada uvukao crn rutav pas i pošao prema nama, Timka je prva vrisnula i počela da bježi.

– Joj, mama draga! – vikala je ona.

– Majko moja! – derala se i Seka.

I umalo ja nisam počela, bježeći zajedno s njima, da dozivam majku. Ali sam zastala u pola glasa. Jer ja nisam ni imala majku. Tako svaki put kad bi me nešto zaboljelo ili kad bih se udarila o kamen ili drvo, samo bih zajecala a ne bih majku spominjala kao druga djeca. Što da dozivam kad je nema. Neće me čuti. Ili kad bi moje drugarice počele da se hvale i govore: meni je ovo majka kupila, ovo je meni mama donijela, kazaću mami, pitaću mamu – ja sam ćutala. Samo bih katkad rekla: A meni je ovo nabavila tetka. Ne da se pohvalim, već da im nekako kažem da prestanu o tome.

Majku sam malo, sasvim malo zapamtila. Miluje me, sjećam se, rukom po kosi i smije se. A meni drago. I zapamtila sam onu njenu šarenu haljinu. Voljela sam, znam, da potrčim za njom i uhvatim je rukom za tu haljinu. Više se ničega ne sjećam. Jednog dana je nekud otišla i više se nije vratila. Otac mi je kasnije pričao da je umrla u bolnici. Nisu preda mnom mnogo o njoj govorili. Tetka, očeva sestra, došla je u našu kuću i da se brine o nama i posakrivala sve mamine slike. Od oca. Jer on je često zagledao u te slike i oči su mu bile suzne.

Jednom sam je usnila. Kao plete mi kosu, a ruke joj meke. Pa me onda potegnu za pletenice i kaže: Pletenice do peta a djevojka do greda. Ja onda hoću da je uhvatim rukama za šarenu haljinu, a nje nesta. Probudim se a ono držim rukom pokrivač. I kroz prozor se vidi vedro nebo i na njemu trepere zvijezde. Pa se rastužim i zovem: Tata! Tetka mi tiho šapnu: Spavaj!

Sutradan im ispričam šta sam sanjala. Otac odmah izađe nekud, a tetka počne da trlja rupcem oči. Ja zaćutah. Vidjeh da nije trebalo da o tom govorim. Tako je došlo vrijeme da pođem u školu. Uoči prvog dana nisam mogla da se smirim. Sa Timkom i Sekom samo sam o tome razgovarala. One su opet rekle kako će ih mama povesti do škole. Mene će tata – kazala sam. I poželjela tog časa onu mekanu ruku na pletenicama.

Kad su nas uveli u učionicu – učiteljica nas je porazmještala u klupe. Sjedjela sam sa Timkom pa mi je bilo običnije. Učiteljica je zatim pošla od klupe do klupe i pitala nas: kako nam je ime, kako nam je ime ocu i majci i ostaloj rodbini. Došla je i do mene. I kad me je zapitala kako mi je ime majci, ja sam zaćutala.

– Zar ne znaš? – pitala je ona i smiješila se.

– Ja nemam majku – odgovorila sam i gledala u klupu.

– Dobro, dobro, dušo – rekla je ona i nastavila da druge pita. A ja tad nisam mogla da podignem oči i pogledam drugu djecu. Samo kad sam čula da još neka djeca kažu da nemaju majku, okrenula sam se da ih vidim.

I čini mi se da su i ona pogledala mene i da smo se po nečemu razumjeli. Tada je učiteljica sjela za sto i rekla nam kako treba da se vladamo u školi, kako da čuvamo stvari i sve drugo, i onda, smiješeći se, kazala je još:

– A onoj djeci što nemaju majku, neka sam ja majka. Pa sve što nebi nikom drugom kazali, vi ćete reći meni kao što biste rekli majci.

Ja sam to pamtila i nastojala da je nikad ne naljutim. Trudila sam se da što bolje učim. A kad bismo deklamovali pjesmice o majci, ja bih tom prilikom gledala u nju i činilo mi se da mi se smiješi i da zna šta ja mislim. A jednom kad smo išli u šetnju, učiteljica je bila obukla šarenu haljinu. Trčali smo po livadi, krili se po šumi, pjevali. I ne znam ni sama kako, ja sam pristižući učiteljicu uhvatila je rukom za tu haljinu. Ona me prvo malo čudno pogledala i ja sam bojažljivo otpustila ruku. Njene oči su se naglo provedrile, prigrllila me i pomilovala po kosi. Ruka joj je bila meka. Spopala me tuga. Tad sam zagnjurila glavu u njezinu haljinu i tiho zajecala. I otada učiteljica nije nikad zaboravila da me više puta ne obiđe u klupi, da porazgovara sa mnom, da mi ne pohvali zadaću.

Ali kad smo poslije godišnjeg raspusta pošli u drugi razred, mjesto naše učiteljice u učionicu je ušao učitelj. Meni je zastao dah i srce ludo tuklo. Rekao je da će nas on učiti – a da je učiteljica otišla u drugo mjesto. Nije mogla da dođe da se oprost, ali nas je sviju pozdravila. I onda je upitao za mene. Ja sam se digla.

– A tebi je, evo, poslala ovu knjigu, i rekla da je ne zaboraviš. – I učitelj je prišao mojoj klupi, stavio knjigu preda me, i pomilovao me po kosi.

Proplakala sam glasno. Učitelj se vratio, i ne znajući šta bi, ponovo stavio ruku na moju glavu. I od tog mi je, čini mi se bilo lakše. Od te ruke na kosi.

Analiza teksta metodom dvostruki dnevnik (primjer)

Najvažniji odlomci, dijalog ili citati iz teksta	Komentar (objašnjenje) na izabrani odlomak, dijalog ili citat
<i>Npr. Tako je došlo vrijeme da pođem u školu. Uoči prvog dana nisam mogla da se smirim. Sa Timkom i Sekom samo sam o tome razgovarala. One su opet rekle kako će ih mama povesti do škole. Mene će tata – kazala sam. I poželjela tog časa onu mekanu ruku na pletenicama.</i>	Iako voli svoga oca, djevojčici majka nedostaje mnogo. Nedostaje joj da je majka vodi u školu kao što Timku i Seku njihova majka vodi; nedostaje joj njena mekana ruka na pletenicama, ruka na kosi. Djevojčica je željna svoje majke, žudi za njom i sjeća se samo lijepih momenata provedenih sa njom.

Nepoznate riječi:

rubac – maramica

vladati se – ponašati se, biti disciplinovan

deklamovati – izraziti, izjaviti, objaviti nešto svoje

zagnjuriti – uroniti u nešto, unijeti se

Učenici rade zadatak partnerski i uz moju pomoć. Pitaju ono što im nije jasno ili što nisu sigurni da li su odabrali odgovarajući odlomak, citat ili dijalog.

Refleksija (završni dio časa) – 5'

U završnom dijelu prvog časa pitati učenike da li su uradili dio zadatka kako bismo provjerili da li su učenici na pravom putu u rješavanju zadataka metodom dvostruki dnevnik.

Nekoliko parova se javlja da pročitaju svoja rješenja. Jedan učenik čita prvi dio sa primjerom iz teksta, a drugi učenik čita komentar. Otvaramo diskusiju o njihovim primjerima i komentarima. Nastavak slijedi na drugom času.

Za domaću zadaću učenici trebaju naučiti izražajno čitati književni tekst „Ruka na kosi“.

Kratki osvrt na drugi čas:

Na početku drugog časa ćemo se prisjetiti šta smo to radili na prethodnom času.

U glavnom dijelu časa učenici će raditi na nastavnom listiću na kojem treba odrediti: temu priče, kompoziciju priče, pronaći stilske figure i metodom grozda opisati glavne likove u priči;

- listiće lijepe u sveske i odgovaraju na zadana pitanja (partnerski rad);
- prezentacija pojedinih listića uz dopunu ostalih učenika;

U završnom dijelu učenici izvlače pouku priče. Otvara se kratka diskusija o njihovim poukama.

Za domaću zadaću ilustrovati najbolji ili najzanimljiviji momenat/događaj u priči.

Literatura:

1. Nastavni plan i program za sedmi razred devetogodišnje osnovne škole
2. Šukrija Pandžo, „Samo još kosovi zvižduću”, Svjetlost, Sarajevo

Nastavni listić sa tabelom i nepoznatim riječim:

Najvažniji odlomci, dijalog ili citati iz teksta	Komentar (objašnjenje) na izabrani odlomak, dijalog ili citat

Nepoznate riječi:

rubac – maramica

vladati se – ponašati se, biti disciplinovan

deklamovati – izraziti, izjaviti, objaviti nešto svoje

zagnjuriti – uroniti u nešto, unijeti se

Nastavni listić sa zadacima za drugi čas:

Tema priče:
Kompozicija priče: - uvod: - zaplet: - vrhunac: - rasplet: - kraj:
Stilske figure:
Likovi i osobine:

